

Rekomendacje Polskiego Towarzystwa Antropologicznego dotyczące dobrych praktyk badań naukowych szczątków ludzkich pochodzących ze stanowisk archeologicznych

Ludzkie szczątki w niniejszych Rekomendacjach rozumiemy jako materiały kostne pochodzące z grobów inhumacyjnych i ciałopalnych oraz szczątki zmumifikowane.

Szczałki, które pozyskiwane są podczas archeologicznych badań wykopaliskowych nie stanowią zabytków kultury materialnej i mają wyjątkowy status wśród innych materiałów. Są świadectwem poziomu kultury duchowej oraz wyrazem stosunku żywych do zmarłych. Zawsze powinny być traktowane z godnością i szacunkiem. Ze względu na istotne znaczenie szczątków ludzkich, jako źródła informacji na temat ewolucji oraz historii i zmienności biologicznej człowieka, ich przechowywanie leży w interesie naukowym i społecznym.

Polskie Towarzystwo Antropologiczne zraszające ekspertów z obszaru biologii człowieka, w tym specjalistów wykonujących analizy osteologiczne, rekomenduje niniejsze zasady dotyczące postępowania ze szczątkami ludzkimi. Stanowią one zestaw podstawowych wytycznych, mających zastosowanie w najczęściej spotykanych sytuacjach postępowania naukowego z ludzkimi szczątkami w Polsce.

POZYSKIWANIE SZCZĄTKÓW LUDZKICH

- 1/ Rekomendujemy, aby w archeologicznych pracach wykopaliskowych prowadzonych na cmentarzyskach lub stanowiskach, gdzie występują ludzkie szczątki, uczestniczył specjalista antropolog, czyli osoba, która ukończyła studia z zakresu biologii człowieka.
- 2/ Polskie Towarzystwo Antropologiczne, na wniosek osoby nadzorującej prace wykopaliskowe, może udzielić rekomendacji dotyczącej osoby antropologa.
- 3/ Antropolog uczestniczący w pracach wykopaliskowych w porozumieniu z kierownikiem badań archeologicznych nadzoruje: eksplorację ludzkich szczątków z grobów inhumacyjnych i ciałopalnych (w tym popielnic), przebieg terenowych prac antropologicznych, transport szczątków, przebieg badań antropologicznych w laboratorium, przechowywanie oraz ewentualne ponowne pochowanie szczątków.
- 4/ Odpowiedzialność za materiał szkieletowy na czas prowadzenia laboratoryjnych badań antropologicznych powinna być udokumentowana protokołami zdawczo-odbiorczymi,

podpisany przez antropologa oraz osobę reprezentującą instytucję prowadzącą badania archeologiczne.

5/ Zaleca się, aby próbki pobrane ze szczątków ludzkich i przeznaczone do badań laboratoryjnych, np. radiowęglowych, genetycznych, izotopowych i innych były przygotowywane przez antropologa lub pod jego nadzorem, a informacja o pobranej próbce dołączona do opakowania ze szczątkami i dokumentacji.

6/ Rekomendujemy, aby działania związane z ludzkimi szczątkami (takie jak: przygotowywanie materiałów popularnonaukowych na wystawy, warsztaty, festyny naukowe, itp.) były prowadzone we współpracy z antropologiem. Ekspozycjom szczątkom powinny towarzyszyć informacje zawierające kontekst historyczny.

TRANSPORT SZCZĄTKÓW LUDZKICH

1/ Antropolog zaangażowany w prace wykopaliskowe nadzoruje prawidłowy transport materiałów ludzkich.

2/ Szczątki ludzkie powinny być odpowiednio zabezpieczone w zamkniętych pojemnikach, aby podczas transportu nie uległy uszkodzeniu.

3/ Szczątków ludzkich nie zaleca się przewozić środkami transportu publicznego (autobusem, pociągiem, taksówką).

4/ Osoba przewożąca ludzkie szczątki powinna być wyposażona w odpowiednie dokumenty, np. list przewozowy, protokoły lub inne, informujące o pochodzeniu szczątków i miejscu docelowym transportu oraz o osobie odpowiedzialnej za materiały szkieletowe.

PRZECHOWYWANIE SZCZĄTKÓW LUDZKICH

1/ Rekomendujemy wydzielenie ludzkich szczątków z innych materiałów pochodzących z archeologicznych badań wykopaliskowych i tworzenie dla nich odrębnych miejsc przechowywania.

2/ Szczątki ludzkie przed zapakowaniem powinny być dobrze wysuszone i o ile to możliwe oczyszczone z wszelkich zabrudzeń (np. ziemi).

3/ Materiał ludzki należy przechowywać w odpowiedniej wielkości pojemnikach, oznaczonych czytelną sygnaturą oraz metryczką wewnątrz każdego opakowania.

4/ Należy zabezpieczyć przed rozproszeniem materiał rozdrobniony, w tym luźne zęby.

5/ Należy dążyć do tego, aby serie szkieletowe pozyskane z jednego stanowiska były zdeponowane w jednym magazynie.

- 6/ Pomieszczenie, w którym magazynowane są ludzkie szczątki powinny być zabezpieczone przed dostępem osób postronnych.
- 7/ W magazynie osteologicznym powinna panować stała temperatura oraz wilgotność.
- 8/ Magazyn osteologiczny powinien mieć swojego opiekuna, który prowadzi ewidencję osób badających materiały szkieletowe.
- 9/ Dostęp do materiałów szkieletowych powinien być regulowany przy pomocy dokumentacji pisemnej, zaopatrzonej w podpisy zaangażowanych osób.

PONOWNY POCHÓWEK SZCZĄTKÓW LUDZKICH

- 1/ W wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach, po wykonaniu analiz antropologicznych i pobraniu prób do badań specjalistycznych, szczątki ludzkie mogą zostać ponownie pochowane, a decyzję o tym podejmuje instytucja, która nimi dysponuje, w porozumieniu z antropologiem, a w sytuacjach, które tego wymagają, w uzgodnieniu z odpowiednim organem administracji publicznej.
- 2/ Szczegóły pochówku powinny zostać uzgodnione z administratorem miejsca, na którym szczątki mają zostać złożone.
- 3/ Pochówek powinien zostać zorganizowany w taki sposób, aby zapewnić poszanowanie czci i godności osoby ludzkiej.
- 4/ Miejsce pochówku w miarę możliwości powinno zostać oznaczone informacją na temat stanowiska, z którego pochodzą pochowane szczątki.

ETYKA W POSTĘPOWANIU Z LUDZKIMI SZCZĄTKAMI

- 1/ Ludzkie szczątki powinny być traktowane z godnością i szacunkiem na każdym etapie postępowania badawczego.
- 2/ Szczątki ludzkie po eksploracji nie powinny być pozostawione na terenie wykopalisk bez odpowiedniego opakowania, opisu i nadzoru.
- 3/ Zdjęcia i filmy przedstawiające szczątki ludzkie nie mogą być wykonywane i udostępniane w mediach społecznościowych bez zgody kierownika badań.
- 4/ Zdjęcia, filmy i elementy ekspozycji przedstawiające szczątki ludzkie nie mogą być przedmiotem treści o charakterze rozrywkowym.
- 5/ Ludzkie szczątki stanowiące edukacyjną część wystawy powinny być przygotowane, opisane i odpowiednio zabezpieczone z zachowaniem względem nich zasad szacunku i godności.

- 6/ Osoby pracujące ze szczątkami ludzkimi powinny zawsze kierować się zasadami uczciwości i godności oraz szacunku wobec badanych szczątków.
- 7/ Osoby pracujące ze szczątkami ludzkimi powinny dbać o porządek i właściwy przebieg stosowanych procedur.
- 8/ Osoby pracujące ze szczątkami ludzkimi powinny wymagać od innych osób mających z nimi styczność nienaganego wobec nich zachowania i kierowania się zasadami etyki.